

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ” –
БЛАГОЕВГРАД
ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ГЕРМАНИСТИКА И РОМАНИСТИКА”

ИВАНКА СЛАВЧОВА САКАРЕВА

**ПРОБЛЕМИ С ЕКВИВАЛЕНТНОСТТА ПРИ
ПРЕВОДА НА ПРАВНИ ТЕРМИНИ ОТ БЪЛГАРСКИ
НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК**
(нотариални актове, пълномощни и декларации)

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане
на образователната и научна степен „доктор”
Общо и сравнително езиковедие (английски език)

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:
проф. д-р ДИЯНА ЯНКОВА

РЕЦЕНЗЕНТИ:
проф. д-р ДИЯНА ЯНКОВА
доц. д-р ЕЛИСАВЕТА БОЯДЖИЕВА

Благоевград
2017

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на разширено заседание на Катедрата по германистика и романистика при Филологическия факултет на ЮЗУ „Н. Рилски” – Благоевград, на 30.05.2017 г.

Дисертацията се състои от увод, основна част, заключения, четири приложения и библиография. Основната част съдържа две обособени глави с подразделени тематични глави. Общият обем на изследването е 156 страници, от които 6 страници библиография и 8 страници глосар, изведен в приложение и още 17 страници приложения на изследваните документи - нотариален акт, пълномощно и декларации.

Защитата на дисертацията ще се проведе на 01.09.2017 г. от 11.00 часа в зала 1412, I УК на ЮЗУ Неофит Рилски, бул. „Иван Михайлов” № 66, Благоевград.

Материалите по защитата са на разположение на интересувалите се в кабинет 470, I УК на ЮЗУ „Н. Рилски”, бул. „Иван Михайлов” № 66, Благоевград.

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е посветен на проблеми при превода на правни термини в юридически документи от български на английски език, в частност на нотариални актове, пълномощни и декларации.

Преводът на правни текстове става необходим не само поради изискванията на Европейския съюз по отношение на хармонизирането на българското законодателство с европейското право при присъединяването на България към Европейския Съюз през 2007, а също и поради притока на чужди граждани към страната ни с цел закупуване на недвижими имоти, сключване на договори или споразумения, както и учредяване на дружества.

Като преводач на нотариални актове, пълномощни и съпровождащите ги декларации през последните години се наложи да се запозная подробно както с юридическата стойност на тези документи, така и с тяхната текстова структура и еквивалентната терминология в тази област. Като редактор имам на разположение множество преводи, извършени от други лица. Благодарение на тях забелязах разнообразните начини за предаване на смисъла на правния текст от български на английски език, разнообразните еквиваленти, използвани при конкретни термини, объркваща синтактична структура и т.н. Осъзнавайки важност за правната валидност на тези юридически документи както в България, така и в англоезична среда и сложността на процеса на превод на правен текст породиха интереса ми към проучване на правната терминология, използвана в тях.

Като университетски преподавател съм свидетел на нарастващ интерес към специалности, свързани с

приложните езици¹, както и към програмите за обмен на студенти, изискващи знания по специализиран английски език. Това, както и увеличеното търсене на специализирани преводачи от страна на държавните институции и неправителствени организации, агенции, фирми и други, води до търсене и предлагане на университетски дисциплини като „Английски за специфични цели“ и „Английски за професионални цели“ и „Специализиран превод“ на техническа, финансова, научна и правна терминология.

Юридическият превод е широка област, комбинираща общ и специализиран превод, поради което синтактичната и лексикална сложност на този тип текстове затруднява преводачите. Юридическият английски език се характеризира със стил и терминология, които могат да бъдат разбрани най-добре от специалисти по право. Но тъй като английският език е не само работен език в Европейския съюз, но и основен език на международния бизнес, има силно търсене на преводи на юридически документи. Юридическият английски език носи характеристиките на глобален езиков феномен, наричан още “lawspeak” или “legalese” (правен жаргон).

В началото дисертационният труд представя общ преглед на релевантните въпроси, свързани с превода като цяло и спецификата на юридическия превод в частност.

След това в работата се проследяват разликите в правните системи на България, която се базира на римското право, наречено още континентално право, характерно за повечето европейски страни, и на Великобритания, основаваща се на англосаксонското

¹ Терминът *приложни езици* описва не само изучаването на самите езици, но и задълбоченото разбиране на културата и обществото, в което се говорят, и как те биха могли най-добре да бъдат използвани в редица професионални контексти като бизнес, право, туризъм, финанси и т.н.

право или така нареченото „обичайно“ или „прецедентно“ право. Разликите в правните системи, както и културните и социални различия водят до формиране на терминологични понятия, които не винаги имат еквивалент в другата правна система и съответно - в другия език. В труда се описват специфичните характеристики на изследваните юридически документи – нотариален акт, пълномощно и декларации и в последствие всеки тип се анализира задълбочено с оглед правните термини и техните еквиваленти в езика-цел.

Актуалност на изследваната проблематика

Английският език несъмнено е основното езиково средство, осигуряващо вербалната комуникацията между различните националности в глобалния свят. След влизането ни в Европейския съюз притокът на чужденци към нашите курортни градове се увеличи, с цел закупуване на имоти и развиване на бизнес. Основните типове юридически документи, които се превеждат в района на Банско и Разлог са нотариални актове, пълномощни и декларации. Това, което прави силно впечатление и поражда интерес към проблема, са несъответствията, неточните фрази и лошо дефинираните и объркващи понятия, включващи фрази, термини и колокации, което води до двузначност и дори до неразбиране на правните текстове и поражда нарушаване на правните принципи или концепции.

Освен това, като преподавател по специализиран превод в Югозападния университет забелязах, че правните термини, които студентите откриват в различни източници, речници и он-лайн препратки, не отговарят

напълно на смисъла на термините, използвани в изходния текст.

Въпреки наличието на няколко сравнителни изследвания в областта на юридическите текстове в България като нормативни текстове и европейски директиви в обичайното, континенталното и наднационалното право (Янкова, 2005, 2013), специализирано сравнително изследване на термините в конкретни юридически документи като нотариален акт, пълномощно и декларации, досега не е правено. Това налага нуждата от по-задълбочено проучване на терминологията на имущественото право, за да се изработи основа за стандартизация на правните термини, осигуряваща еквивалентност между терминологията на обичайното и континенталното право.

Нотариалните актове, пълномощни и декларации, изготвяни и използвани от адвокатите в ежедневната им практика от името на техните клиенти, са едни от най-често превежданите документи, тъй като те служат за много цели - създаване, предаване, промяна, прехвърляне и потвърждаване на законни права и задължения. Те могат да бъдат използвани в съдилищата и различните институции и органи за защита на правата на клиента или за иски за изпълнение на задължения. Следователно тези документи са много важни, тъй като установяват взаимоотношения и правила между страните в писмена форма, така че правилният и точен превод е от първостепенно значение.

Речникът на даден юридически език е богат източник, спомагащ за това да се разбере как действа законът в дадено общество. Сравнението между английската и българската правна система е от особен интерес, тъй като отразява основни културни различия в социалните практики и принципи в двете страни.

Цел и задачи на изследването

Дисертационният труд е посветен на проблема с откриването на подходящ правен термин или негов еквивалент, пълен или частичен, чиято трудност за решаване произтича от различните правни системи: романо-германската традиция и традицията на обичайното право. Преводачите трябва да са запознати с юридическия стил и особеностите на езиковото оформяне в двата езика. Задължително е те да се консултират с специалист в областта, който ще съдейства при избора на думи, фрази и т.н., така че термините и понятията да могат да бъдат правилно и точно преведени. Изключително важно за преводача на юридически документи за имущество е да обърне внимание на анахронизмите, конвенционалната терминология и фразеология, характерни за правния английски език, като през цялото време държи сметка за това, дали преводният текст е разбираем за потребителя и дали протича гладко в съответствие с морфосинтактичните правила на езика-цел и едновременно с това, дали преводните термини съответстват концептуално на тези в езика оригинал и отговарят на тези, които най-често се използват в езика-цел.

Естествено, препоръчително е да се използват специализирани речници. Конкретни и специфични бележки/ справки за неизвестно понятие могат да бъдат представена в бележки под линия или изяснена допълнително в текста. Не на последно място трябва да се отбележи, че всеки термин може да придобие различно значение в зависимост от конкретния контекст, което налага проверка на всички възможни варианти.

Целите на настоящото изследване са следните:

- ❖ да се разгледат специфичните особености на правния жанр в контекста на нотариалните актове, пълномощни и декларации;

- ❖ да се проучат приликите и разликите при превода на правни документи в двете различни правни системи;
- ❖ да се анализират преведените версии на тези документи от български на английски и да се предложат адекватни преводни еквиваленти;
- ❖ на базата на анализа да се изготви глосар с най-често употребяваните термини, фрази, колокации и абривиатури;
- ❖ да се посочат причините за трудностите, възникващи при превод на такава терминология, и да се дадат практически насоки за тяхното преодоляване.

Методология на изследването

Корпусът, използван за настоящото изследване, обхваща 150 текста, включващи нотариални актове, пълномощни и декларации, преведени от български на английски от студенти, специалност "Приложна лингвистика" и "Английска филология" в упражненията по специализиран превод. Разгледани са 273 думи, някои от които са включени в 17 съкращения, 38 колокации, 24 фрази и 4 подчинени изречения. Този корпус е избран, тъй като няма унифицирана и общоприета еквивалентна терминология по отношение на тези видове правни документи и в резултат на това преводите на тези видове текстове показват използването на разнообразна терминология и различна структура. Темата има комплексен характер и е от интердисциплинарно естество, тъй като за разработването ѝ са използвани теория на превода, сравнително езикознание и правна теория.

Методологията при изследването на правните термини обхваща:

- дескриптивен анализ – описание на съществуващите преводи в корпуса;
- концептуално-семантичен анализ, включващ аналитично сравнение на приликите или различията на понятията в различните правни системи;
- когнитивен анализ на промяната в значението на привидно еквивалентна терминология в различен културно-правен контекст.
- сравнителен жанров анализ на текстовете, прилагане на принципите на жанровия анализ и функционалната граматика.

Обем и структура на дисертационния труд

Дисертацията се състои от **Увод** (7 стр.), **Първа глава**, която представя теоретичната рамка на изследването, разделена в подглави (30 стр.), **Втора глава**, която се фокусира върху спецификите и анализа на правните термини и фрази от нотариален акт, пълномощно и декларации (80 стр.), **Заключения** (5 стр.) **Приложение 1** (8 стр.), **Приложение 2** (7 стр.), **Приложение 3** (4 стр.), **Приложение 4** (6 стр.), **Библиография** (6 стр.). Общият обем на работата обхваща 156 стандартни страници.

Основно съдържание на дисертацията

В **увода** на дисертационния труд са изложени мотивацията, предмета, целите и задачите на изследването, работния модел на анализа и корпуса. Изясняват се причините за избора на точно този тип юридически

документи, както и методологията за извършване на анализа.

Първа глава

Първа глава от дисертационния труд е разделена на три основни части, първата от които е посветена на общите принципи на теорията на превода и в частност на специализирания юридически превод. Подглавата започва с възгледите на Сапир (1956), че “езикът е пътеводител на социалната реалност”, подкрепян от Якобсон (1959), че езикът отразява културните и социалните различия, което е от съществено значение за анализа в дисертацията. След като описва процеса на превода и трите типа превод Якобсон (*ibid*: 236) заявява, че: „Езиците се различават по същество в това, което трябва да предават, а не в това, което могат да предават“², тъй като лингвистичните различия се концентрират върху синтактичните и лексикални форми.

Понятията *адекватност* и *еквивалентност* са повтарящи се в теорията на превода термини, дискутирани в редица теоретични изследвания като понякога се използват като синоними. Въпреки това еквивалентността се счита за по-точен термин, който отразява усилията на преводача за максимално близък и точен превод на изходния текст чрез средствата на целевия език.

Якобсон (1959: 233) твърди, че при междуезиковия превод „обикновено няма пълна еквивалентност между кодовите единици, докато съобщенията могат да служат като адекватни интерпретации на чужди кодови единици или съобщения“.

Найда (1964) описва различни научни подходи към значението, свързани с постиженията на теоретиците в

² Всички преводи в текста от чужди автори са мои.

семантиката и прагматиката. Основната идея на неговата работа е, че една дума придобива значение чрез своя контекст и може да съдържа различни смислови нюанси според културата. По този начин той въвежда понятия за формална и функционална еквивалентност, които са важни опорни точки при анализа, особено при превода на юридически документи. Тук се включва и Нюмарк (1986), който твърди, че комуникативният превод има прилики с функционалната еквивалентност на Найда, докато семантичният превод се отнася по-скоро до формалната еквивалентност. На базата на дадените формулировки се стига до заключението, че по отношение превода на нотариални актове, пълномощни и декларации по голяма тежест носи формалната еквивалентност, тъй като най-важното, което трябва да бъде преведено, са понятията, изразени чрез термините.

Принципите на текстовия анализ при специализирания превод, изведени от Богранд и Дреслер (1981), също са разгледани в подробности, тъй като имат пряка връзка с интерпретацията на изследваните преводи. Разглеждайки Вермеер (1986) и Лефевр (1992), от които последният твърди, че „преводите не се правят във вакуум. Преводачите функционират в дадена култура в даден момент.“, се обобщава, че когато превеждаме документи от типа на разглежданите в дисертацията, трябва да си даваме сметка, че става въпрос не само за езииков, но и за културен трансфер на понятия.

Основната културна особеност на теорията за превода, типична за всички публични документи, са реалиите. Реалиите са думи и комбинации от думи, обозначаващи обекти и понятия, специфични за начина на живот, културата и социално-историческото развитие на дадена нация и по този начин напълно неприсъщи за друга, тъй като изразяват локални и исторически специфики, които

може да нямат точна еквивалентност на друг език (Флорин, 1993).

Всеки текст се създава при определени обстоятелства, които се основават на специфична културна предпоставка и този текст се произвежда в даден момент със специфична цел, насочена към конкретна аудитория и изпълнява определени функции.

Тази подглава се фокусира и върху други особености, на които преводачът трябва да обърне внимание при процеса на превод: стила, специфичните стратегии при превод на документи, информативността, формата и съдържанието. Прави се един плавен преход към характеристиките на юридическия език и съответните преводи на документи, като се цитират известни изследователи в областта като Алкараз и Хюз 2014, Асенцио 2014, Као 2007, Шарчевич 1997 и други.

След като се цитират шестте правила, важни за процеса на превеждане според Уолърстейн (1981), се прави кратък извод за трудностите, пред които е изправен преводачът на юридически документи, както и за значимостта да бъде изключително добре информиран относно правните последици на документа, имплицирани от текста на изходния език.

Втората част на първа глава разглежда тясната връзка между езика и закона и цели да дефинира езика на закона като различен тип езиково средство за комуникация, цитирайки изтъкнати специалисти в областта като Матила (2006) Као (2007). Юридическият език е развил своите характеристики, за да отговори на изискванията на правната система, в която се използва. Юридическият превод се отличава от други видове технически преводи, които предоставят универсална информация. В този смисъл правният превод е *sui generis*. Всеки юридически език е продукт на определена история и култура, което води до значителни различия в различните юридически

езици, резултиращи в трудности при превод. Ето защо при превод на юридически документи, като тези, които са обект на настоящото проучване, а именно нотариален акт, пълномощно и декларации, не се изисква преводачите да бъдат експерти по право, но е необходимо широко познание върху системите на обичайното и континенталното право.

Следва описание на някои от основните характеристики на юридическия английски език според Алкараз и Хюз (2014), подкрепени с ясно илюстриращи примери. На базата на това охарактеризиране чрез някои примери за специализираните термини, използвани от адвокатите, се вижда, че когато се превеждат правни текстове, трябва да се работи не само с езика на професионалните адвокати, но и с ежедневния език на свидетелите, техническия език на докладите, жаргон, използван от страните в съдебния процес, полицията, bankerите и т.н., което всъщност е комбинация от различни езикови регистри и стилове. Това, което представлява истинско предизвикателство за преводача, са техническите особености на правния речник, включително сложната синтактична структура и стиловите белези, които са уникални за различните правни езици.

Изборът на най-добрия или най-подходящ термин вероятно е най-трудната задача за преводача на юридически текст. Поради тази причина учените в областта (Алкараз и Хюз 2014; Асенцио 2014; Као 2007; Шарчевич 1997) правят опит да ги систематизират. Те разделят термините от морфологична гледна точка на три групи:

- ❖ технически термини, които се срещат само с правната сфера (например, *title deed*, *specific lien*, *record of handover*, *zoned lot*);
- ❖ Полутехнически или смесени – думи и фрази от всекидневния език, които във времето са стеснили

значението си до правно-техническо. Това често затруднява преводача повече отколкото тези от първата група, защото трябва да бъдат разпознати като правни термини, изискващи друг превод (например, “issue” със значение “children”, “give out”, “question”, “be served”);

- ❖ Всекидневно употребяеми изрази, които в правните текстове имат специализирано значение (например, “section”, “paragraph” (e.g. in section 1, paragraph 2 of the Educational Act), “subject-matter”).

Батия (1997) допълва, че трудността както за читателя, така и за преводача, се засилва с официалния и безличен писмен стил в английския правен текст, характеризиращ се с дълги и сложни изречения и конструкции, предложни фрази, висока фреквентност на страдателния залог и многократни негации, за разлика от българския, който има по-стандартна граматична структура.

Освен това от голямо значение е да се определи към коя област на правото принадлежи текстът: гражданско право, наказателно право, административно право, трудово право, право на Европейския съюз, поземлено право, имуществено право, тъй като от това също зависи изборът на правилния еквивалент в целевия език.

Посочен е пример, илюстриращ факта, че търсенето и намирането на функционалния еквивалент не е край на процеса на превеждане на конкретна дума или фраза. Дори когато дадено понятие изпълнява същата функция както в текста на източника, това не означава непременно, че то е подходящо и би могло да бъде адекватен преводен еквивалент в даден конкретен превод.

Някои функционални еквиваленти може да не са напълно точни. Както обяснява Пиджън (1982, цитиран в Шарчевич, 1997: 236): „за да се определи приемливостта на един функционален еквивалент, преводачите трябва да

сравнят понятията в целевия и изходния език, за да установят степента на еквивалентност“. Характеристиките на правните понятия, чрез които Лейн (1982) определя степента на еквивалентност, са квалифицирани от него като „съществени“ и „случайни“, докато Шарчевич я измерва като се вземат предвид феномените на "включване" (когато характеристиките съвпадат) и "пресичане" (където характеристики се припокриват и застъпват) между термините.

Шарчевич (1997: 233) внася понятието „системно обвързани термини“, които „определят концепции и институции, специфични за правната реалност на конкретна система или съответните системи“ и се отнася за терминологично понятие или израз, които, например, съществуват само в правната система на изходния език, но не и в тази на целевия.

По правило преводът между различните езици в традицията на една правна система следва да се различава от превеждането между различните правни системи, какъвто е случаят с българската правна система, принадлежаща към европейското континентално законодателство, основано на римското право и на английския система, която е част от англосаксонския закон, основано на доктрината на прецедента (обичайното право и традиционната юрисдикция). Разликата във функцията на двете правни системи и на правните реалии в тях води до трудности при превода на конкретни правни документи. За решаването на тези проблеми често трябва да се въвеждат нови понятия, дефиниции или да се дават допълнителни извънтекстови обяснения.

Плавен преход се прави към третата част от втората глава, която се съсредоточава върху разликите между двете правни системи в детайли. Уалдрън (1990) ясно очертава, че „обичайното право се отнася до начина, по който съдиите решават и са решавали делата, които им се

представят в области на дейност, които не се решават от парламентарното законодателство“. Фразата „съдиите решават и са решавали“ е най-важната, тъй като илюстрира начина, по който обичайното право е базирано върху доктрината на прецедента. Континенталната правна система е резултат от опитите на правителствата да изготвят кодекси, които да управляват всеки правен аспект на живота на гражданите и се нарича "кодифицирана правна система". Системата на обичайното право, обратно, позволява на съдията да се консултира с предходни дела и ако основните характеристики на случая са същите като разглежданите в момента и които са записани като решение на съда, тогава съдията може да използва предишното решение като законодателна основа за взимане на същото или подобно решение, както при предишния случай.

Основната презумпция в системата на континенталното право е, че законните права на гражданите произхождат от държавата. По този начин, законодателите в континенталното право трябва да вземат под внимание човешкото поведение и да определят това поведение по начина, посочен във вече написаните кодекси като решат казуса в съответствие с вече съществуващ писмен текст.

Двете основни разлики между двете системи са, че при обичайното право действителността въвежда закона и отчасти съдията е този, който приема нов закон чрез формулиране на окончателното решение и по този начин действа като законодателен орган. В континенталното право всеки случай се третира в съответствие с вече съществуващите правила и наредби, написани от законодателя. По този начин ролята на съдията се ограничава до изработването на съдебно решение, което да е в съответствие с онова, което вече е предвидено в кодекса. В този план съдиите не са законодатели, а само

администратори, упражняващи съществуващите регламенти, изработени и приети от други държавни органи.

Различията между двете правни системи са обобщени в таблица от Янкова (2005). На базата на тях е изведена и таблица с разликите между българския и английския юридически език, представена в дисертацията.

Втора глава

Втора глава е разделена на две части и включва анализ на превода на правни термини от трите типа документи – нотариален акт, пълномощно и декларации.

Първата подглава описва характерните черти на тези три типа юридически документи, особеностите при превода им, като се позовава на Алкараз и Хюз (2014), които, както вече беше споменато, отбелязват, че трудностите при превода на такъв тип документи възникват поради две причини – липсата на съответствие между езиковите системи, от една страна, и липсата на съответствие между англосаксонската и европейската законодателна система, от друга. Пример в тази насока е съществуването на множество частични синоними, образуващи многоелементни синонимни редове в английския език, напр.: *costs, expenses, outlays, expenditures, fees, charges and levies*, на които в българския език съответства триелементно синонимно гнездо - *разноски, разходи, такси*. Подобен е и случаят с *адвокат*, където в английски отново се наблюдава синонимен ред състоящ се от пет елемента - *lawyer, barrister, solicitor, attorney-at-law, counsel*.

Втората част от тази глава е същинският анализ на правните термини, където материалът е разделен в три

групи: технически, полутехнически (смесени) и всекидневно употребими термини.

Анализът на всеки термин или терминологична фраза следва унифицирана система от пет стъпки, а именно: първо, представят се екцерпираните преводни вариации от 150-те юридически текста; второ, коментират се значенията на термина или частите на фразата според специализирани тълковни и юридически речници (Dictionary of Law, 2013; Black's Law Dictionary, 1979; Dictionary of Real Estate Terms, 2013; Law Dictionary, 2010 и др.); трето, проверяват се съществуващите конвенционални терминологични изрази и колокации в юридическата употреба в езика-цел. Следващата стъпка е проверка на значението на термина в изходния език и неговия еквивалент в контекста на споменатите по-горе и съществуващи български и оригинални английски юридически документи. Последната стъпка е отхвърлянето на неприемливите преводни варианти и предлагането на един, а в случаите, в които е възможно, и повече, подходящи еквиваленти, които в края на работата са събрани в глосар.

Например, българският технически термин *ЗННД* “Закон за нотариусите и нотариалната дейност“ в някои случаи е само транслитерирано като “ZNND”, което за читателя на целевия език не носи никакво значение, имайки предвид, че това лице трябва да подписва този документ. Основната грешка, която се прави по отношение на такава фраза е превода на думата “закон“. Тя се превежда предимно като “law”, последвана от предлога on” или „of”. Според Black's Law Dictionary (1979:795) “law is a body of rules of action or conduct prescribed by controlling authority, and having binding legal force. That which must be obeyed and followed by citizens subject to sanctions or legal consequences is a law. Law is a solemn expression of the will of the supreme power of the State”; докато *Act* се описва като

(ibid: 24) “expression of will or purpose; carries idea of performance; exercise of power or effect of which power exerted is cause, the exercise of an individual’s power. It may denote something done by an individual, an officer, a body of men, as a legislature.” От това може да се заключи, че *Law* се състои от различни *Acts*. Ето защо правилният превод на българската дума “закон” е “Act” на английски.

Синтактичните правила в юридическия английски следват словореда съгласно процеса на аглутинация при формирането на фраза, в която съществителното има атрибутивна функция. Това правило е валидно за всички съкращения, посочени по-долу. В изследваните преводи вариантите са:

- *Law on Notaries and Notary Activities;*
- *Law on Notaries and Notary Practice;*
- *Law on Notary; Notary law and activity;*
- *Notary Act and Notary Activity Act;*
- *Notaries and Notaries’ Activities Act;*
- *Law for Notary and Notarial Activities;*
- *Notaries and Notary Activity Act.*

Както бе споменато *law* не е точният преводен термин този случай. Множественото число на съществителното *Notary Public* в английски е *Notaries*. Относно термините *practice* и *activity* първият означава “repeated or customary action; habitual performance; the exercise of any profession” (Black, 1979:1055), докато вторият е “things that people do; something that someone does to achieve an aim” (Macmillan English Dictionary, 2007:16). Затова бих предложила вторият вариант като по-приемлив и следователно правилният вариант за превод трябва да е *Notaries and Notary Activities Act*.

Пример за полутехнически термин е *дееспособност*, който се превежда като:

- *ability*,
- *capacity*,
- *capability*,
- *efficiency*,
- *full capacity*,
- *legal capacity*.

Преводите са коректни, но всеки от тях е адекватен в различен контекст и се използва в различни ситуации. Съгласно тяхното тълкуване *ability* - “capacity to perform an act or service” (Black’s Law Dictionary, 1979:6), *capability* - “the ability to do something” (Macmillan English dictionary, 2007: 211), *efficiency* - “the ability to work well and produce good results” (Macmillan English dictionary, 2007: 211) и *capacity* – “the legal qualification (i.e. legal age), competency, power or ability to understand the nature and effect of one’s acts” (Black’s Law Dictionary, 1979:188). От този преглед следва, че *capacity* е терминът, който трябва да се използва в нотариални актове и пълномощни, като се заявява, че лицето разбира, може да чете и чува, както и че може да подпише документа. Конкретният термин има правно значение и затова атрибутът *legal* не е необходим.

Пример за всекидневно употребяеми изрази е *Район на действие* - термин, който се използва при описанието на данните на нотариуса. Този термин означава региона, за който даденият нотариус е упълномощен и положил клетва да упражнява професията си. Повечето преводни варианти не са точни:

- *region of impact*,
- *region of act*,

- *district of action,*
- *area of operation,*
- *authorized for the area,*
- *region of activity,*
- *appointed in and for the region,*
- *region of action,*
- *officiating,*
- *range of action,*
- *duly authorized, admitted and sworn and practicing in the region,*
- *acting in the region.*

Предложените преводи *region of activity, area of operation, range of action, district of action, region of act, region of impact* or *region of action* не съществуват като колокации и читателят на текст от целевия език не би разбрал какво се има предвид. Английското съответствие, което нотариусите използват, когато издават нотариални удостоверения, упоменаващи района, в който имат пълномощие да упражняват професията си, е “*duly authorized, admitted and sworn and practising in the region*”. Глаголът *appoint* не образува колокация с предлозите *in* или *for*, а също така дадена страна не *appoint* (*назначават*) един нотариус, а го *authorizes* (*упълномощава*).

Основавайки се на дадените обяснения бих предложила “*authorized for the region of*” като правилен превод, имайки предвид, че често срещаната фраза в английския юридически език, е също подходяща, т.е. *duly authorized, admitted and sworn and practicing in the region*.

Типична функционална фраза е например, *От тук нататък наричано за краткост,* която има пълен

еквивалент в английски, но е трудно откриваема от преводачите, тъй като липсва в речниците. За да го знае, преводачът трябва да го е срещал в дадени преводи. Повечето от вариантите са буквални преводи, нищо незначещи за читателя на целевия език.

- *here and after referred as,*
- *referred to,*
- *shortly called,*
- *hereinafter referred to as,*
- *called brevely,*
- *as,*
- *hereafter referred as,*
- *briefly sake of brevity.*

От гореспоменатите фрази само една отговаря на изходния термин и е неин пълен еквивалент, а именно *hereinafter referred to as*.

При няколко повтарящи се подчинени изречения се наблюдават редица варианти на превод. Например, *непогасени подлежащи на принудително изпълнение задължения за данъци, мита и задължителни осигурителни вноски* се превеждат по следните начини:

- *outstanding for compulsory payment obligations for taxes, duties and social security contributions,*
- *outstanding subjected to enforcement obligations for taxes, duties and compulsory social security contributions,*
- *outstanding subject to enforcement obligations for taxes, duties and mandatory insurance contributions,*
- *not paid enforceable tax liabilities, bribes and obligatory social contributions,*

- *outstanding enforceable obligations for taxes, duties and mandatory social security contributions,*
- *outstanding liabilities subject to enforced collection for taxes, duties and compulsory insurance contributions,*
- *outstanding liabilities subject to enforced collection, duties or mandatory contributions,*
- *unpaid liabilities subject to enforcement in respect of taxes, duties and obligatory social security contributions,*
- *outstanding for execution obligations for taxes, custom taxes and compulsory insurance payments,*
- *outstanding liabilities to enforced collection obligation of taxes, duties or social security obligation,*
- *unpaid liabilities subject to enforcement in respect of taxes, duties and obligatory social security contributions,*
- *unredeemed obligations subject to enforcement for taxes, duties and compulsory social security contributions.*

Най-близкият по значение превод на *непогасени*, означаващи “remaining undischarged, unpaid, uncollected, as an outstanding debt” (Black’s Law Dictionary, 1979: 994) е *outstanding*. *Not paid/ unpaid* принадлежи към по-ниския, регистър и има типична ежедневна употреба, поради което не е подходящ за стила на юридическия текст, особено когато става въпрос за официални документи, отнасящи се до финансови задължения.

Redeem не е точният глагол, тъй като има специализирана употреба и означава единствено: “to free a

property from mortgage by paying the debt” (Black’s Law Dictionary, 1979: 1149). Както вече беше посочено по-горе, *liability* е терминът с по-широка употреба, който, наред с останалите си значения, означава също: “a debt and a financial obligation” (Dictionary of Real Estate Terms, 2013: 290). *Debt* също е подходящ еквивалент, тъй като в дадения контекст означава: “an obligation to pay” (Dictionary of Real Estate Terms, 2013: 129).

Obligation се отнася главно за “a legal duty, a bond by deed; a duty binding parties to perform their agreement” (Dictionary of Law, 2013: 735). Ето защо употребата му в този контекст не е правилна.

Подлежащи на е преведено точно в повечето варианти, отговарящи на значението: *subject to* “in a situation where you have to obey a rule or a law” (Macmillan English Dictionary, 2007: 1491). В търсенето на еквивалент на *принудително изпълнение* преводачите допускат грешка като образуват съществително от глагола, т.е. *enforcement*, което е “the act of putting something such as a law into effect” (Black’s Law Dictionary, 1979: 474), но това не е значението му в конкретния контекст.

To enforce the collection of a debt or fine според Black’s Law Dictionary (1979: 474), се дефинира като “to cause to take effect” и води до образуването на фраза с отглаголно съществително в атрибутивна позиция *enforced collection*. Буквално е преведен предлогът *for*. Но смисълът е различен - “about”, “referring to” и подходящият предлог, използван в юридическия контекст е *regarding*.

Данъци е преведен правилно като *taxes*. *Muta* seems a more difficult term to translate due to the fact that only *duties* prevails, which means “a legal requirement to carry out or refrain from carrying out any act” (Dictionary of Law, 2013: 187). *Custom duties* са “the taxes on the importation and exportation of commodities” (Black’s Law Dictionary, 1979: 348), което е еквивалент на българския термин *мита*.

Black’s Law Dictionary дава следното определение на *осигурителни вноски*: “a comprehensive welfare plan established by law, generally compulsory in nature, and based on a programme which spreads the costs of benefits among the entire population rather than on individual recipients” (1979: 724), чийто еквивалент е *social insurances*.

По отношение на термина *задължителни* – английското прилагателно, което образува устойчива колокация с *insurance* е *compulsory* (Black’s Law Dictionary, 1979: 261). Съответно изречението трябва да бъде преведено, както следва: *outstanding liabilities/debts subject to enforced collection regarding taxes, custom duties and compulsory social insurances*.

В края на главата се описват структурните различия на синтактично и стилово ниво.

Всички изследвани термини, колокации, фрази и съкращения са компилирани в глосар, представен на стр. 33 в автореферата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключението се обобщават трудностите, които възникват пред преводача в следствие на липсата на пълно

терминологично съответствие, породено от факта, че това са системно-свързани термини, дефинирани от същността на самия закон и облечени във формата на юридическия език.

Поради това, когато превеждаме този тип документи – нотариален акт, пълномощно и декларации от български на английски трябва да имаме предвид, че ние не превеждаме само между два езика, а и между две правни системи и две различни култури, което прави превода трудоемък и отговорен. Затова преводачът на юридически документи трябва не само да бъде добър лингвист и да владее двата езика на високо ниво, но и да бъде добре запознат с юридическия жанр, правните системи и култури.

Имайки предвид характеристиките на правните текстове е направен опит да се открият начини и стратегии, които да помогнат в намирането на подходящ превод и да предложат решения на терминологични и структурни затруднения, отнасящи се до нотариални актове, пълномощни и декларации, област, която не е широко и обстойно изследвана. Стратегиите, използвани от преводачите, трябва да се фокусират не само върху текста, който превеждат, но и да отчитат очакванията на получателите и уместността на текста в дадена културна среда. В допълнение, много важен е контекстът, в който се създава изходния текст, тъй като много термини могат да получат различни значения в различни контексти и което влияе върху правилния избор на еквивалентен превод на целевия език.

Основният източник на трудности при превода, поради различията в правните системи, е проблемът с липсата на еквивалентност на реалии, т.е. много правни понятия на един език нямат семантична кореспонденция и обхват на другия език, въпреки че на повърхностно ниво имат лексикални кореспонденции. Тази ситуация, която може да

се разглежда като специален пример за фалшиви приятели, е най-честият източник на грешки в превода.

В обобщение, преводчите на юридически текстове трябва да изградят способност да извличат и обработват информация от специализирания изходен език. С други думи, юридическият преводач трябва да обхване всички нюанси на смисъла на текстовете от изходния език, така че да може да го възпроизведе възможно най-точно и естествено в целевия език. Това включва разбиране на всички механизми на закона, начина, по който правните текстове се изготвят, тълкуват и прилагат в правната практика. Дават се насоки към бъдещите преводачи как трябва да подходят при превода на юридически термини, изрази, колокации, абривиатури от български на английски и обратно с цел постигане възможно най-висока еквивалентност.

Алгоритъмът за търсене на еквивалент и проверка на наличието на семантична еквивалентност на термините и избора на подходящ е ясно описан в различни примери, разгледани подробно в Глава II.

Това, което прави юридическият превод от български на английски (и обратно) един от най-трудните, е разликата в системите на езиците, произтичащи от културните различия, което често води до неефективност при превод на юридически документи.

Библиография към автореферата

- Алкараз и Хюз 2014:** Alcaraz E., Hughes B. (2014): *Legal Translation Explained*. London and New York: Routledge
- Асенсио 2014:** Asensio, Roberto M. (2014): *Translating Official Documents*. London and New York: Routledge
- Батия 1997:** Bhatia, Vijay K (1997): *Translating Legal Genres*. In Trosborg, Ana (ed.) *Text Typology and Translation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 203-213
- Богранд и Дреслер 1981:** De Beaugrande R.A. & Dressler, W.U. (1981) : *An Introduction to Text Linguistics*. London & New York: Longman
- Вермеер 1986:** Vermeer, Hans, J. (1986): „Übersetzen als kultureller Transfer,” in: Snell-Hornby, M. (ed.): *Übersetzungswissenschaft - Eine Neuorientierung*, 30-53
- Као 2007:** Cao, Deborah (2007): *Translating Law*. England, Multilingual Matters Ltd
- Лейн 1982:** Lane, Alexander (1982): *Legal and Administrative Terminology and Translation Problems*.-In: http://cbelan.free.fr/documents/traduire_le_droit.pdf
- Левевр 1992:** Lefevre, A. (1992): *Translation/History/Culture: A Sourcebook*. London and New York: Routledge
- Матила 2006:** Mattila, Heikki (2006): *Comparative Legal Linguistic*. England and the USA: Ashgate Publishing
- Найда 1964:** Nida, Eugene (1964): *Toward a Science of Translating*. Leiden: E.J. Brill
- Нюмарк 1986:** Newmark, Peter (1986): *Approaches to Translation*. Pergamon Press Ltd., Oxford

Сапир 1956: Sapir E. (1956) *Culture, Language and Personality*, Berkeley, Los Angeles: University of California Press

Уалдрън 1990: Waldron, Jeremy (1990): *The Law*. Routledge, London and New York

Уолърстейн 1981: Wallerstein, Immanuel (1981): “Concepts in the social sciences: Problems of translation”. Marilyn Gaddis-Rose, ed. *Translation spectrum: Essays in theory and practice*. Albany: State University of New York Press, 1981:88-98

Флорин 1993: Florin, Sider (1993): “Realia in translation.” In Zlateva, Palma (ed.), *Translation as Social Action. Russian and Bulgarian Perspectives*. London: Routledge, 122-128

Шарчевич 1997: Šarčević, Susan (1997): *New Approach to Legal Translation*. The Hague/London/Boston: Kluwer Law International

Якобсон 1959: Jakobson, Roman (1959): *On linguistic aspects of translation*. Brower, Reuben Arthur (ed.) (1959). On Translation, Cambridge Mass.: Harvard University Press (reprinted by Oxford University Press 1959), 232-239

Янкова, Д (2005): Текстобразуване и структура на правната норма в английския и българския законодателен текст. *Съпоставително езикознание*, XXX, 2: 5-25

Янкова (2013): Yankova, Diana (2013): *Legal Englishes: The Discourse of Statutory Texts*. Sofia: St.Kliment Ohridski University Press

Речници към автореферата

Black, H.C. (1979): *Black's Law Dictionary*. Fifth Edition, West Publishing Co

Friedman, J.P, Harris, J.C. and Lindeman, J.B. (2013): *Dictionary of Real Estate Terms*. Eighth Edition, Barron's Educational Series, Inc

Law, J., Martin E. (2013): *A Dictionary of Law*. Seventh Edition, Oxford University Press

Rundell M, Fox, G et al (2007): *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*. Second edition, Macmillan Publishers Limited

Справка за приносните моменти в дисертационния труд

1. Настоящият труд е първият опит за осъществяване на интердисциплинарно изследване върху проблемите на специализирания превод на правни термини на конкретни юридически документи в областта на имотното право, а именно – на нотариални актове, пълномощни и декларации от български на английски език.
2. Дисертационният труд дава предложение за стандартизация на терминологията при превода на разглежданите типове юридически документи, дисертационният труд.
3. Семантичният и социолингвистичен анализ на различните българско-английски преводни варианти на конкретни правни термини, приложен за пръв път в труда, обосновава избора на най-подходящите за даден контекст преводни еквивалентни, като предлага алгоритъм за проверка на семантичната и текстуална еквивалентност.
4. В работата се прави пръв опит да се изработи основата на компилиран глосар на термините, терминологичните изрази и колокации, ексцерпирани от изследваните юридически документи.
5. От автора се въвежда терминът *приложни езици* като генерично понятие, което описва не само изучаването на самите езици, но и задълбоченото разбиране на културата и обществото, в което се говорят, и как те биха могли най-добре да бъдат използвани в редица професионални контексти като бизнес, право, туризъм, финанси и т.н.
6. Предложеният модел на анализ на термините, който служи за база за изработването на компилирания глосар, може да спомогне не само за неговото разширяване, но и за създаването на двуезичен българо-английски на речник на правните термини от областта на имущественото право,

както и за анализ на термини от други специализирани сфери.

7. Сравнителният анализ на характеристиките на англосаксонската и континенталната правни системи, съпроводен с коментар върху това как разликите в основните принципи и практики на тези системи са повлияли съответно на оформянето на юридическите езици, може да послужи за база на едно по-нататъшно изследване на синтактичните особености на този вид юридически документи.
8. Приносен момент са и формулираните насоки към преводачите на специализирани текстове за постигане на преводи с възможно най-висока еквивалентност.

ГЛОСАР НА ТЕРМИНИТЕ
(по реда на поява в текста на дисертацията)

Нотариален акт	Title Deed
Пълномощно	Power of Attorney
ЗННД (Закон за нотариусите и нотариалната дейност)	Notaries and Notary Activities Act
ЗМИП (Закон за мерките срещу изпирането на пари)	Measures against Money Laundering Act
ДОПК (Данъчно-осигурителен процесуален кодекс)	Tax and Insurance Procedure Code
Такса вписване по ЗДТ (Закон за Държавните Такси)	Land registration fee according to/pursuant to/ under State Taxes Act
Вписване по ЗС/ПВ (Закон за собствеността/ правилник за вписванията)	Land registration according to/pursuant to/ under Property law/ Land registration rules
Член, алинея, точка	Article, paragraph, item
ФЛ (физическо лице)	natural person, physical entity
ЮЛ (юридическо лице)	legal entity
ЕГН (единен граждански номер)	Bulgarian Citizenship Identification Number
ООД / ЕООД (еднолично дружество с ограничена отговорност)	Ltd, LLC / Sole Member Ltd, Sole Member LLC
АД/ ЕАД (еднолично акционерно дружество)	Jsc/ Sole Member Jsc
Нотариална такса по ЗН от Удостоверяван материален интерес	Notary Fee pursuant to/according to Notaries Act regarding Certified Material Interest
Пропорционална такса	Proportional notarial fee
Обикновена такса	Fixed notarial fee
Допълнителна такса	Supplementary notarial fee
Служба по вписвания	Land Registry
Партидна книга	Registry of Deeds
Регистъра на търговските	Commercial Register at the

дружества при Окръжен съд	District/ Regional Court; Companies House
Пълномощник	Authorized person; represented by; representative; agent
Поземлен имот/ УПИ	Plot of land; lot / Zoned plot of land; zoned lot
Идентификатор	Identifier, identification number
Застроена площ	Built-up area
Прилежащи части	Adjoining parts
Идеални части	Ideal shares
Общи части	Common areas; common elements
Нотариално производство	Notarial act
Агенция/Служба по ГKK	Surveying, Mapping and Cadastral Agency
Кадастрална карта	Cadastral map
Удостоверение за актуално състояние	Certificate of incorporation; Certificate of fact; Certificate of Good Standing
Акт за дарение	Title deed of donation
Заповед	Ordinance
Площообразуване	Area formation table
Данъчна декларация за придобиване на недвижим имот	Property acquisition tax form
Приемо-предавателен протокол	Record of handover
Закон за регистър Булстат	Bulstat Register Act
ЕИК по Булстат	Bulstat Unified Identification Code
Клаузи	Clauses
Наказателен Кодекс	Penal Code
Декларация	Declaration
Декларатор	Declarant
Наследствено право	Right of succession; inheritance right
Непарична вноска в капитала	Non-monetary capital

	contributions; non-cash capital contributions; non-pecuniary capital contributions
Сметка	Bill of sale
Покупко-продажба	Purchase and sale
Дееспособност	Capacity
Представителна власт	Representative power
Самостоятелен обект	Separate property; self-contained unit
Съседни самостоятелни обекти	Adjacent separate properties/ self-contained units; Neighbouring separate properties/ self-contained units
Данъчна оценка	Tax assessment
Страните (в пълномощно, по договор)	Parties
Квитанция	Receipt
Схема (от Агенция по Кадастър)	Plan
Протокол от Общо събрание	General Meeting Minutes; Minutes of the General Meeting
Продавач	Vendor; seller (for personal property)
Купувач	Vendee; buyer (for personal property)
Долуподписаният	The undersigned
Общински служби	Municipal authorities; local authorities
Електроснабдително дружество	Electricity distribution company
Водоснабдително дружество/Водоснабдяване и канализация	Water supply and sewerage companies; Water and sewerage companies
Комунално дружество	Public utilities company (utilities company); municipal services company
Търговско дружество	Company; corporation

Предмет на посочената тук операция /сделка/	Subject of the transaction (deal) mentioned/ stated herein; subject of the real estate purchase
Дейност на дружеството	Company/corporation activities; business financial resources
Седалище и адрес на управление	Seat and registered office
Осигурителен номер	Social Security Number
Вписан/вписано	Registered; inscribed
Район на действие	Authorized for the region of; duly authorized, admitted and sworn and practising in the region
Назначен	Appointed
Хотелски и жилищни комплекси	Hotel and housing complex
Такса поддръжка	Maintenance fee
Консумативни разходи	Expenses
Жилище	Dwelling
От мое име	On my behalf; in my name
За моя сметка	At my expense
Подава от мое име	Submit on my behalf
Приема от мое име	Receive on my behalf
Владение върху имот	Title to property; ownership of property
Правото на собственост върху недвижимия имот	Title to property; ownership of property
Приемане на владение върху имот	Acceptance of title to property; acceptance of ownership of property
Тълкува изцяло в полза на	Shall be interpreted in favour of/ for the benefit of
Вярното се подчертава	Underline the true one; Underline the true statement; The true one is/shall be/ underlined; The true statement shall be/is/ underlined

Ненужното се зачерква	Cross out the unnecessary/ inapplicable information
Предишни бракове: има/няма	Previous marriages: any / none
Известно ми е	I am aware; I am informed
Парични средства	Financial resources
В качеството на	Acting as; in one's capacity as
На основание на	Pursuant to; in accordance with; according to; on the basis of
Оттук нататък наричано за краткост	Hereinafter referred to as
По член	According to article; under article; pursuant to article
Спазени особените изисквания на закона	The legal requirements have been abided; the legal requirements have been complied
Съставянето на акта	Engrossing the title deed; composing the title deed
Правното значение на сделката, която сключват	The legal consequences of the deal they concluded; the legal consequences of the title deed they signed
В случай на евикция от имота	in case of eviction from the property
Тежести върху имота	real burdens
Заличаване на договорна ипотека	Redemption of a mortgage; paying off a mortgage
За декларирани от мен неверни данни/ обстоятелства нося наказателна отговорност	I shall bear/ assume legal responsibility/ I shall assume legal/ criminal liability for declaring false/ inaccurate data
При прехвърляне или учредяване на вещни права върху недвижими имоти	When transferring or establishing property rights In case of transferring or establishing property rights
Вписване на ипотека или особен	Recording/ filing a mortgage

залог	or specific lien
Непогасени подлежащи на принудително изпълнение задължения за данъци, мита и задължителни осигурителни вноски	outstanding liabilities/debts subject to enforced collection regarding taxes, custom duties and compulsory social insurances

Списък с публикации по темата на дисертацията:

1. **Sakareva, Ivanka (2009):** Difficulties and some problems in translating legal documents. Годишник на филологически факултет, т.7. Благоевград: Университетско издателство „Н.Рилски”
2. **Sakareva, Ivanka (2012):** “Translation of Legal Documents. In: Analyses, SWU Press 2012, Blagoevgrad, pp 162 - 178, ISBN: 978-954-680-822-6
3. **Sakareva, Vanya (2013):** Some equivalence issues in approaching legal translation. In: Езиков свят (Orbis Linguarum), Issue 11, vol 2, pp. 123 – 124, 2013
4. **Sakareva, Ivanka (2015):** Specialized Translation (Selected English and Bulgarian Texts for Translation). Co-authors: Kostadinova, D., Georgieva, G., Nestorova, I. 2015. SWU “Neophit Rilski” Publishing House, Blagoevgrad, ISBN: 978-954-680-000-8
5. **Sakareva, Ivanka (2015):** Incongruity in translating title deeds from Bulgarian into English language. In: Езиков свят (Orbis Linguarum), Issue 13, vol 1, pp. 26-31, 2015. Blagoevgrad